MT

Seat No. | | | | | | | |

2018 1100

MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - I
PAPER - II

Time : 2 Hours **Model Answer Paper** **Marks : 50**

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

उ.१ अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५ तः ४) ४

१		२		३		४	कारवेल्लम्	५	
	तन्त्रीः		पादस्यूतः		पायसम्		तिक्तम्		स्थगयति

उ.१ आ) सङ्ख्याः अक्षरैः अङ्कैः वा लिखत । (३ तः २) २

१. ९६ - **षण्णवतिः ।** २. सप्तपञ्चाशत्- ५७

३. ४ - **चत्वारि ।**

उ.१ इ) स्तम्भमेलनं कुरुत । (५ तः ४) २

	अ	उत्तरम्
१.	पादोन - द्विवादनम्	०१:४५
२.	अष्टवादनम्	०८:००
३.	सपाद - एकवादनम्	०१:१५
४.	सार्ध - षड्वादनम्	०६:३०
५.	दशाधिक - चतुर्वादनम्	०४:१०

उ.१ ई) वासर - तालिकां पूरयत । (केऽपि २) २

ह्यः गुरुवासरः	←	अद्य **शुक्रवासरः**	→	**श्वः** शनिवासरः

द्वितीयः विभागः - गद्यम् ।

उ.२ **अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**

१. **अवबोधनम् । (४ तः ३)**

क) **उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १

१) पठनादिकं समाप्य शङ्करः **गृहं** प्रत्यागतवान् ।

२) **पञ्चमे** वयसि उपनीतः सः पठनार्थं गुरुम् उपागच्छत् ।

ख) **उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १

आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता यतः **शङ्करः ऐहिकविषयेषु अरुचिं प्रदर्शयत् ।**

ग) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

गुरुमुपगम्य शङ्करः **वेद-वेदाङ्गानि, विविधशास्त्राणि च** अधीतवान् ।

घ) **वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।** १

शङ्करः अतीव प्रज्ञावान् बालकः । - **सत्यम् ।**

२. **शब्दज्ञानम् । (३ तः २)**

क) **समाप्य, प्राप्य ।** १

ख) **विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत ।** १

विशेषणम्	उत्तरम्
दिवङ्गतः	**शिवगुरुः**
चिन्तामग्ना	**आर्याम्बा**

ग) **सन्धिविग्रहं कुरुत ।** १

१) चास्ताम् - **च** + आस्ताम् ।

२) बालकोऽयम् - बालकः + **अयम् ।**

उ.२ **आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**

१. **अवबोधनम् । (४ तः ३)**

क) **उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १

शङ्कर उच्चैः आक्रोशत् यतः **नक्रः तस्य पादम् अगृहणात् ।**

ख) **कः कं वदति ।** १

माता शङ्करं वदति ।

ग) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

शङ्करः **गोविन्दभगवत्पादानां** शिष्यः अभवत् ।

घ) **वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।** १

शङ्करः स्नानार्थं यमुनानदीम् अगच्छत् । - **असत्यम् ।**

२. **जालरेखाचित्रं पूरयत ।** २

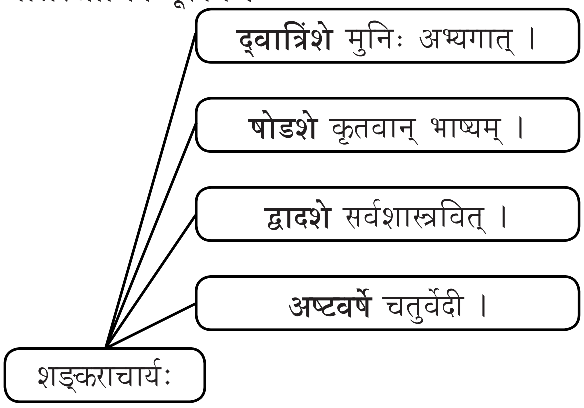

उ.२ **इ) गद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)** ४

१.

(Then enters विश्वामित्र. Saluting the river.)

विश्वामित्र - How to cross the rive-flow ? How to save people and cows ? How shall I ask them a path for crossing ? How shall I pray for well-being of rivers.

River (Bias)- Who is this man? Why does he salute and praise us? O noble one, What is the name of the respected one? From where are you calling us?

२.

(On the stage, कीर्तनकार a person is singing कीर्तन (spiritual teaching through story telling), audience is engrossed in listening to it.)

कीर्तनकार - O गङ्गा, यमुना, गोदावरी, सरस्वती, नर्मदा, सिन्धु (Indus), कावेरी. May (you all) unite on the earth. The festival of गङ्गादशहरा commences on the tenth day of the waxing moon, in the month of ज्येष्ठ (according to Hindu calendar). The river should be worshipped on this festival. (**Note :** It is believed that the holy river गङ्गा descended from the heaven on the earth on this day. Thus, this day is celebrated as गङ्गावतरणम्)

Audience - Worshipping the river? Why we should worship the river?

उ.२	**ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)**	२
१)	In the lesson, आदिशङ्कराचार्यः, two incidents of his life are given. The first incident explains how आदिशङ्कराचार्य, who was keen to become a monk was granted by his mother for practising monkship; due to an inescapable situation. Once, शंकर went to पूर्णा river for bathing, a crocodile caught his leg. शंकर screamed loudly with pain. His mother आर्यांबा came there. Seeing शंकर crying in miserable condition, even his mother got perturbed. शंकर finding / thinking this sitituation as the end of his life, expressed his unfulfilled wish to become a monk to his mother and requested her to permit for the same. Unwillingly, helpless आर्यांबा granted शंकर for monkship, considering this as his last wish.	
२)	विश्वामित्र - नदी संवाद is one of the dialoguehymns found in third मण्डल of ऋग्वेद. Herein the sage विश्वामित्र worships river as a mother and pleases her with the assurance to take care of her and serve her. River water is a useful source. Since many years, rivers are helpful to the farmers in agriculture. Not only the fields but the earth is prospered due to rivers. River water was well-restored. Even the generator was placed for creating electricity, thus water illuminated lives of people. In this way human lives were flourished with the assistance of rivers.	
	तृतीयः विभागः - पद्यम् ।	
उ.३	**अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (५ तः ४)**	
क)	**पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** कृष्णः **कंसं** जघान ।	१
ख)	**विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत ।**	१

	विशेषणम्	उत्तरम्
१)	शीतलवाहिनी	**गङ्गा**
२)	यमराजसहोदर	**वैद्यराज**

ग)	जालरेखाचित्रं पूरयत ।	१
	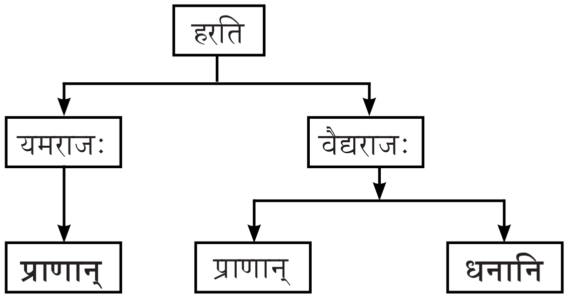	
घ)	वैद्यराज, यमराजसहोदर ।	१
च)	हरति - लट्लकारः ।	१
उ. ३ १.	आ) श्लोकौ शुद्धौ पूर्णौ च लिखत । अयं न भक्तो न च पूजको वा घण्टां स्वयं नादयते तथापि । धनं जनेभ्यः किल याचतेऽयं न याचको वा न च निर्धनो वा ॥	४
२.	रामाभिषेके जलमाहरन्त्या हस्तात् सृतो हेमघटो युवत्याः । सोपानमार्गेण करोति शब्दं ठंठं ठठं ठं ठठठं ठठं ठः ॥	
उ. ३	इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)	२
१.	Just as, all rivers enter the ocean, likewise, all religions resort to humanity.	
२.	Just as, water covers everything sweet as well as salty. Similarly, humanity pervades all धर्मs from all sides.	
उ. ३	ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)	२
१.	चित्रकाव्यम् is an image poetry. Such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure. This श्लोक is the example of अन्तरालाप. Here are four different questions along with their answers within. It is based on शब्दालङ्कार. One can obtain the answer of given question either by joining or dividing letters. Just as, (1) कं	

	संजघान कृष्णः means, whom did कृष्ण kill? The answer कंस can be obtained by joining first two letters together. (2) का शीतलवाहिनी गङ्गा? Where is cool river गङ्गा? Answer काशी is obtained by joining the first two letters. (3) Who is engrossed in looking after wife? के दारपोषणरताः The answer केदारपोषणरताः (They who are engaged in taking care of fields - farmers), can be found by joining first three letters. (4) कं बलवन्तं न बाधते शीतम्? which man is not affected by the cold? Answer is, one who has कम्बल, means blanket. This is obtained by joining first three letters.	
२.	चित्रकाव्यम् is an image poetry. such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure. 'रामाभिषेके' is the best example of समस्यापूर्ती. In समस्यापूर्ती, last चरण is stated but it is often absurd. The poet's challenge is to create a meaningful poetry / श्लोक. In this श्लोक, चरण 'ठंठं ठठं ठं ठठ ठं ठठं ठः' is already given. The poet wisely composes remaining three चरणs to make meaningful श्लोक. The poet composes it as - at the time of राम's coronation, certain young lady having gold pot in her hand, went to bring water. While going, the gold pot was fallen from her hands. At that time, the sound that was generated is ठंठं ठठं ठं ठठ ठं ठठं ठः। Thus, he completes the समस्या.	
	चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम् ।	
उ.४	**निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (३ तः २)**	
अ)	**उपपदविभक्तेः उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत । (४ तः २)**	२
१.	रुच् → **श्रीगणेशाय** मोदकाः रोचन्ते ।	
२.	नमः → **गणेशाय** नमः ।	
३.	गम् - गच्छ् → अहं **पाठशालां** गच्छामि ।	
४.	सह → अहं **मित्रेण** सह खेलामि ।	

आ) **अनुवादं कुरुत । (४ तः २)** २

१. अहं कृषकः अस्मि ।

२. मार्जारः मम प्रियः पशुः ।

३. चित्रकारः चित्रम् आलिखति ।

४. वृक्षात् फलानि पतन्ति ।

इ) **अमरकोषात् समानार्थकं शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (४ तः २)** २

१. **मनुष्यः / मानुषः / मर्त्यः / मनुजः / मानवः** सर्वदा सत्यं वदेत् ।

२. कृष्णः **धाराधरः / जलधरः / तडित्वान् / वारिदः / अम्बुभृत्** जलं वर्षति ।

३. **क्षेत्राजीवः / कर्षकः / कृषिकः / कृषीवलः** क्षेत्रे बीजानि वपति ।

४. भारते दण्डकं नाम **अटवी / अरण्यम् / विपिनम् / गहनम् / काननम्** अवर्तत ।

पञ्चमः विभागः - भाषाभ्यासः ।

उ.५ अ) **पृथक्करणम् ।**

१. **नामानि सर्वनामानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)** २

नाम	सर्वनाम
कृष्णः, जनेभ्यः, नदी	तयोः, एकस्मात्

२. **क्रियापदानि धातुसाधित-विशेषणानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)** २

क्रियापदम्	धातुसाधित-विशेषणम्
मथति, अयच्छत्, रक्ष	कुर्वाणः, चलितवान्

उ.५ आ) **निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (४ तः २)**

१) **सङ्ख्या / क्रम / आवृत्तिवाचकस्य योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (३ तः २)** २

१. सप्ताहस्य **त्रिवारं** संस्कृतवर्गः भवति ।

२. भोजने **षड्** रसाः भवन्ति ।

३. पौषमासः संवत्सरस्य **दशमः** मासः ।

२)	**समासविग्रहानां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत । (६ तः ४)**	२

	समासविग्रहाः	उत्तरम्
१.	विविधाः वर्णाः ।	**कर्मधारयः समासः ।**
२.	क्षेत्रस्य पतिः ।	**षष्ठी - तत्पुरुषः समासः ।**
३.	वनस्पतिं गतः ।	**द्वितीया - तत्पुरुषः समासः ।**
४.	बालकाः च बालिकाः च ।	**इतरेतर - द्वन्द्वः समासः ।**
५.	दिने दिने ।	**अव्ययीभावः समासः ।**
६.	जलं ददाति इति ।	**उपपद - तत्पुरुषः समासः ।**

३) **समानार्थकं - विरुद्धार्थकं शब्दं लिखत । (४ तः २)** २

१. हेम	-	**सुवर्णम् ।**	२. धनवान्	×	**निर्धनः ।**
३. नदी	-	**तटिनी ।**	४. शीतम्	×	**उष्णम् ।**

४) **योग्यं पर्यायं चिनुत । (३ तः २)** २

क. मया पुस्तकं पाठ्यते । - **कर्मवाच्यम् ।**

ख. भवान् संस्कृतं **पाठयति** ?

ग. एकः **नक्रः** आगतः ।

****